

СОЦИАЛНО-ПЕДАГОГИЧЕСКА ТЕХНОЛОГИЯ КАТО ФОРМА НА ПЕДАГОГИЧЕСКО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С РОДИТЕЛЯ ОТ РОМСКИ ПРОИЗХОД

Теодора Григорова

докторант в катедра Етнология

Исторически факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме: Статията разглежда ролята на родителя в обучението на учениците от ромски произход и взаимодействието между учители и родители, което е важен елемент за подобряване на образователния процес, независимо от етническия произход на обучаващите се. При учениците от ромски произход се наблюдава преждевременно напускане на училище като причините са икономически, социални, културни, образователни и дискриминативни. Освен включването на родителите в образователния процес, преди това учителите трябва да бъде подготвени за работа в интеркултурна среда, като усвояват съвременни форми и технологии на обучение, съобразени със социокултурната ситуация и ценностна ориентация на съвременните ученици.

Ключови думи: интеркултурно образование, интеграция, работа с родители от етническите малцинства, отпадане от образователната система.

Teodora Grigorova – teodoradimitrova@outlook.com

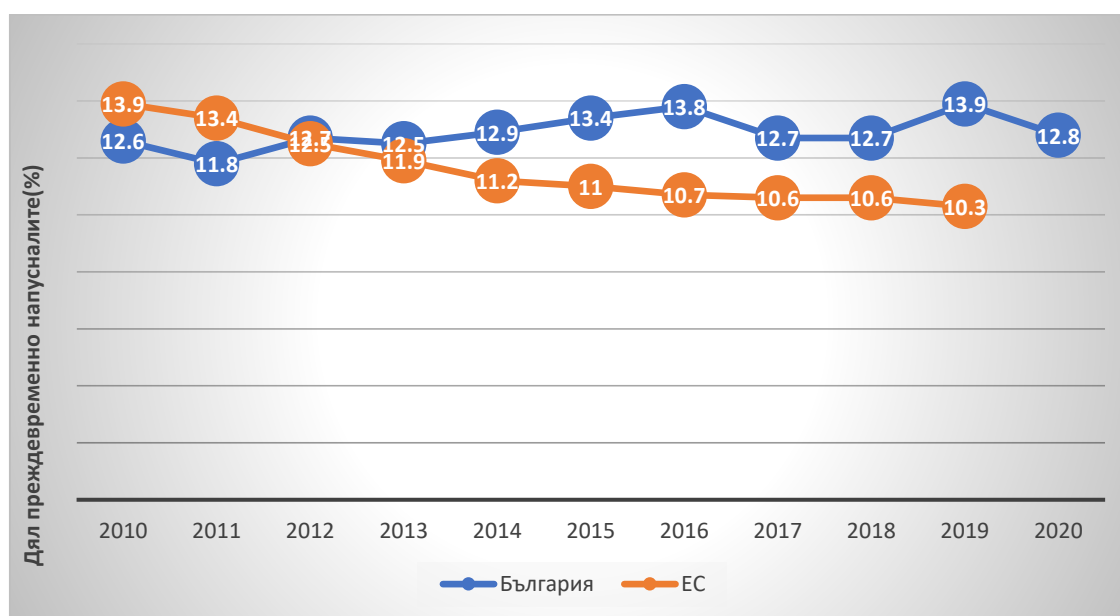
PhD student in the Department of Ethnology, Faculty of History, Sofia University “St. Kliment Ohridski”

Social-Pedagogical Technology as a Form of Pedagogical Interaction with Roma Parents

Abstract: The article examines the role of the parent in the education of students of Roma origin and the interaction between teachers and parents as an important element for improving the educational process, regardless of the ethnic origin of the students. Early school leaving observed among students of Roma origin can be explained with economic, social, educational and discriminatory reasons. In addition to involving parents in the educational process, teachers must first be prepared for work in an intercultural environment, by mastering modern forms and technologies of education tailored to the socio-cultural situation and value orientation of modern students.

Keywords: intercultural education, integration, working with ethnic minority parents, dropping out of the education system.

Настоящата статия се концентрира върху ролята на родителите в обучението на учениците от ромски произход. Известно е, че активното взаимодействие учители – родители – дете е ключов фактор за ефективността на образователния процес. Според Ирина Колева, „за да се подобри качеството на образованието е необходимо да се усъвършенстват подборът, обучението, социалният статус и условията на педагогическо взаимодействие с родителите, защото те не биха могли да отговорят на очакванията, ако нямат необходимите знания и умения, лични качества, перспективи в професията и мотивация“ (Колева 2007: 82). При децата от ромската етническа група това се оказва още по-важно, тъй като е в пряка връзка с големия процент на отпаднали / преждевременно напуснали училище. Според данните за десетилетието 2010 – 2020 г. може да видим на фигура 1, че не се забелязва спад на отпадналите / преждевременно напусналите ученици в България.

фиг. 1

Източник: НСИ (https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/query.jsf?x_2=799 посетен на 5.12.2024 г.)

Често причините се откриват в слабата заинтересованост на родителите, наред с различни културни специфики (напр. ранните бракове), чието поддържане също е с активната роля на родителите. Според изследването на Андрей Нончев част от момичетата между 12-13 годишна възраст не посещават училище, поради ранен брак или бременност. „От отпадналите от училище деца в количественото изследване, 12% посочват като причина

за прекратяване на своята образователна активност опцията „омъжих се/ожених се“ (Нончев 2007: 34). За ниската степен на интеграция на учениците от ромски произход в средното училище, разбира се, влияят и други фактори – икономически, социални и пр., вкл. дискриминативни.

В България се наблюдават дискриминационни нагласи срещу ромите. Според данни от проучването на Европейския съюз за малцинствата и дискриминацията през 2016 г. 41% от анкетираните роми са били жертви на дискриминация през последните 5 години, независимо дали на работното място, здравното заведение или в училище (Агенция на ЕС за основните права/FRA, 2016). Дискриминацията е един от факторите, които възпрепятстват процеса на интеграция, а ромите нерядко са обект на различни прояви на дискриминативно отношение. За да се промени това, трябва да се започне с образователните институции и след това с родителите, особено в интеркултурна среда.

Обучението в интеркултурна среда изисква и наличието на подготвени учители, които да имат знанието, квалификацията и уменията да въвлекат и ангажират децата от различни етноси равнозначно в образователния процес, без това да се отразява върху усвояването на знания на индивидуално ниво или да затруднява образователния процес като цяло. Качественото образование е важно не само за учителите, но и за родителите. Учителите трябва да усвоят съвременни форми и технологии на възпитание, адекватни на социокултурните ситуации, потребности и ценностни ориентации на съвременните ученици.

Досега в българското политическо пространство съществуват над 40 рамкови стратегии и програми за интегриране на ромите. Стратегията (2012 – 2020) и националният план за действие притежават характеристиката на директивни документи, утвърдени от съвет за развитие на Министерски съвет (МС) и Народното събрание (НС). В тях са залегнали конкретни подходи, задачи и цели за интеграция на уязвимите етнически общности и групи у нас, с фокус към ромите. Разписани са дейности, срокове и отговорници по министерства, подчинени на глобални цели в следните направления: образование, здравеопазване, жилищни условия, заетост, върховенство на закона и недискриминация, култура и медии. Упоменати са механизмите за изпълнение на интеграционната политика, за мониторинг и оценка. Дейностите, които са предприети, са насочени към отстраняване на

последниците от дискриминацията, от която страдат някои граждани заради расов или етнически произход, религия или вероизповедание, инвалидност, възраст, пол или сексуална ориентация. Хартата на основните права акцентира на закрила на културното, религиозното и езиковото разнообразие на територията на Европейския съюз (ЕС). Договорът за ЕС установява принципа за пълно признаване на правата и свободите без дискриминация. Учредена е Консултативна група на високо равнище относно социалната интеграция на етническите малцинства и тяхното пълно участие на пазара на труда.

Образователната интеграция е институционален процес, при който образователни субекти, носители на етнокултурни специфики, си взаимодействат в единна образователна среда, като в процеса на обучение и възпитание формират интеркултурни компетентности и споделени граждански ценности, запазвайки своята етнокултурна идентичност и получавайки равни възможности за социална реализация. Пламен Макариев определя, че *„образователната интеграция се сблъсква с четири основни предизвикателства, определени от него като: културни различия; групови солидарности; колективни идентичности и социална неравнопоставеност на някои от малцинствата“* (Макариев 2008: 21-37). Образователната интеграция изисква защита правата на децата/учениците, недопускане на дискриминация и осигуряване на адекватни предпоставки за социална реализация. Тя не допуска сегрегация и автосегрегация на децата и учениците от етническите малцинства, както и асимилация против тяхната воля и против волята на техните родители. Насърчава и подпомага межкултурния обмен и съхраняването и развитието на различните културни идентичности. Образователната интеграция е процес, при който децата и учениците от етническите малцинства се обучават в съответствие с българското законодателство и релевантните международни договори, които са ратифицирани, обнародвани и влезли в сила за Република България.

При изграждането на ефективна връзка между семейството и училището не се разчита на епизодични контакти или групови мероприятия. Необходимо е да се осигурят достатъчен брой срещи. При работа с родители от малцинствата трябва да има индивидуален поход към тях. Янка Тоцева препоръчва *„педагогическият специалист да подготвя своята предварителна „културна диагноза“ и да натрупа свой собствен „социален корикулум“* (Тоцева 2000: 152-153). Много е важно да се установят още в

началото открити взаимоотношения между учител – родител – ученик. Според Ирина Колева учителят трябва да *„прави оценка на социалния статус на техните семейства, на степента в която семейството може да оказва образователна подкрепа на детето, на очакванията и изискванията на родителите и т.н.“* (Колева 2012: 87). Учителят трябва да си набави необходимата информация – какви са материално-битовите условия, взаимоотношенията в семейството, кой е значимият човек за детето, позициите на родителите относно образованието, очакванията им, има ли някакви специални събития в живота на детето и семейството, с какво се гордеят по отношение на детето, по кой начин успокояват детето, когато е разстроено, какво го обкръжава, какво го вълнува, от какво се интересува и т.н. Важното при тези срещи е да се поддържа уважение. По този начин се установява тонът за бъдещото участие на семейството. Учителят трябва да ангажира родителите с образованието на техните деца, независимо от възрастта им. По този начин ще се намали процентът на ранно напусналите училище деца. Трябва да се поставят няколко условия към родителите като високи очаквания към тях и децата им, защото всеки човек се стреми да постигне това, което се очаква от него. Много често развитието на ромските деца се предопределя от ниските очаквания, които околните, включително и учителите, имат за тях. Голяма част от бариерите са формирани от средата, в която живеят и преодоляването им изисква многоаспектно въздействие, включително и към средата. Следователно високите очаквания трябва да са насочени и към родителите.

Дискусия

Всеки учител трябва да премине през квалификация за работа с деца от малцинствените групи, защото те имат по-специфични нужди. Значима причина за това е и фактът, че езикът, на които се обучават не е майчиният им. Първоначално трябва да се работи с учителите и директорите за приобщаване и интеграция на децата в класната стая и след това с родителите. Също така, трябва да се променят и методите на обучение. Голяма част от училищата са със стара материална база и това затруднява използването на интерактивни методи на обучение.

Учителят трябва да познава ценностната ориентация на родителите, за да работи по-лесно с тях и децата им. Ангажирането на родителите в училищния живот, както и запознаването на учителите със специфичните особености на ромския етнос са добра основа

за съвместно обучение, основано на межкултурно разбиране. Това, от своя страна, ще създаде предпоставки за преодоляване на съществуващия негативизъм у учителите към способностите на ромите и за развиване на взаимно разбиране, толерантност и търпимост, тъй необходими в постиндустриалното общество. Защото е необходимо децата-роми да имат стимул и модел за подражание.

Крайната цел е образователната система да бъде доразвита и усъвършенствана така, че да допринесе за увеличаване на заетостта, пълноценната реализация и социалната интеграция и да улесни и гарантира достъпа до образование за всички, без дискриминационни маркери и ограничители, с постоянна грижа за учениците.

Цитирана литература:

Колева, И. 2007. *Етнопсихопедагогика на родителя: Етнокултурна образователна практика за взаимодействие с родителя от ромски произход.* София [Koleva, I. (2007) Etnopsihopedagogika na roditelya: Etnokulturna obrazovatelna praktika za vzaimodeystvie s roditelya ot romski proizhod., Sofia]

Колева, И. 2012. *Етнопсихологически модели на образователното взаимодействие.* София: РААБЕ. [Koleva, I.(2012), Etnopsihologicheski modeli na obrazovatelното vzaimodeystvie, Sofia РААБЕ.]

Макариев, П., Й. Нунев 2008. *Достъп до образование на етническите малцинства.* В: сборник: „Проект от политика към практиката”. Включване на ромското малцинство на местно равнище чрез обучително, административно и информационно въздействие върху общността. Сдружение „Минерва 3000“. София: Изд. „Изток-Запад“. [Makariev, P., Y. Nunev (2008), Dostap do obrazovanie na etnicheskите maltsinstva. V sbornik: „Proekt ot politika kam praktikata”. Vkluyuchvane na romskoto maltsinstvo na mestno ravnishte chrez obuchitelno, administrativno i informatsionno vazdeystvie varhu obshtnostta. Sdruzhenie „Minerva 3000“. Sofia: „Iztok-Zapad“.]

Нончев, А., Мондон, П., Донкова, М., Миленкова, В., Стракова, Л., Русева, Р. 2007. *Причини за отпадане на децата от училище в България.* София: Изток-Запад. [Nonchev, A., Mondon, P., Donkova, M., Milenkova, V., Strakova, L., Ruseva, R. (2007) „Prichini za otpadane na detsata ot uchilishte v Bulgaria”, Sofia: Iztok-Zapad]

Тоцева, Я. 2000. *Опит за конструиране на дидактическа технология в светлината на интеркултурното образование.* В: Интеркултурното образование в България – идеал и реалност. София: АКСЕС/ИПИС. [Totseva, Ya.,(2000), Opit za konstruirane na didakticheska tehnologia v svetlinata na interkulturnoto obrazovanie. V: Interkulturnoto obrazovanie v Bulgaria – ideal i realnost. Sofia: AKSES/IPIS.]

Електронни източници:

Агенция на европейския съюз за основните права, 2016 г. - Второ проучване на положението на малцинствата и дискриминацията в Европейския съюз Рومي — Избрани резултати. Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, 2018 г – достъпен на: [Agentsia na evropeyskia sayuz za osnovnite prava, 2016 g. - Vtoro prouchvane na polozhenieto na maltsinstvata i diskriminatsiyata v Evropeyskia sayuz Romi — Izbrani rezultati. Lyukseburg: Sluzhba za publikatsii na Evropeyskia sayuz, 2018 g – dostapen na:] https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2016-eu-minorities-survey-roma-selected-findings_bg.pdf (07.12.2024 г.)

Министерство на образованието и науката. Доклад за състоянието на сектора за учене на възрастни в България през 2017 година. София, 2018– достъпен на: [Ministerstvo na obrazovaniето i naukata. Doklad za sastoyaniето na sektora za uchene na vazrastni v Bulgaria prez 2017 godina. Sofia, 2018– dostapen na:] https://lll.mon.bg/uploaded_files/Doklad_sustoyanie_sektor_za_UV_2017.pdf (07.12.2024 г.).

Национален статистически институт. Дял на преждевременно напусналите образователната система и на 30-34 годишните със завършено висше образование – достъпен на: [Natsionalen statisticheski institut. Dyal na prezhdevremenno napusnalite obrazovatel'nata sistema i na 30-34 godishnite sas zavarsheno visshe obrazovanie– dostapen na:] - <https://monitorstat.nsi.bg/bg/StrategyFirstLevel/LevelInfo?StrategyId=4c04a325-d38d-4740-9f37-20ddca2b2b16&levelId=fd509ca7-e005-4395-a2ff-ff19a058b202> (07.12.2024 г.)